

Jubileumi köszöntő

Dr. Benedek István

Végzettsége:

alap: ELTE BTK Pedagógia-iskolavezetés szak,
további: dr. phil. univ.1986. summa cum laude;
BME Közoktatási Vezető szak. Szakterülete a
nevelés- és vezetéstudományi oktatás, kutatás.
Szakkönyvek szerzője. Alapító-főszerkesztője a
„Kollégium” című szakmai lapnak.

A kollégiummal munkakapcsolatban töltött
időszak: a kezdetektől napjainkig.

A munkakapcsolat jellege: közoktatási
szakértőként vett részt a kollégium alapításában,
tanfolyamok tanáraként, konferenciák vendég-
előadójaként több-ször járt intézményünkben.

Jelenleg: óraadó egyetemi tanár.

A kerek (25) jubileum mindig lehetőséget ad arra, hogy az intézmény robotosai visszatekintsenek, összegezzenek és számvetést készítsenek a megtett út eredményeiről. Negyedszázad szakmai történéseit lajstromozni kötelező is. A Szolnok Városi Tehetséggondozó Szakkollégiumban is – hasonlóan a kollégiumpedagógia minden intézményéhez – „a mindennapok hordalékából mossák az élet maroknyi aranyát”. A Szolnok Városi Tehetséggondozó Szakkollégium munkatársi közössége és az itt végzett diákok jó szívvel tehetik mérföldköveik közreadását, hiszen alapító úttörők voltak egy addig nem ismert közoktatási intézménytípusnak.

Megtisztelő, és a sors ajándéka számomra, hogy a 25 év történését szakmai és emberi barátságokkal kísérhettem végig. Emlékszem az indulás nehézségeire, amikor – ha nem is a semmiből, de – a nagyon kevésből kellett építkezni és jövőképet adni a rájuk bízottaknak.

A kezdetek

Jusztin László alapító igazgatóval 1990-ben a Kollégiumi Szakmai Érdekvédelmi Szövetség megalakulásakor igen gyorsan szakmai, és bátran mondhatom emberi barátságot kötöttünk. Én ekkor az Open University (London) „Hatékony menedzser” kurzusán tanultam, élményeimet sok kollégával megosztottam, Lacit azonban konkrétan is érdekelte a

vezetéstudomány nemzetközi áramlata. 1997-99 között a BME-n másoddiplomás képzésben a közoktatási vezetői szakvizsgás kurzuson, több kollégiumpedagógussal együtt hallgatóm volt. A rendszerváltoztatás után 1990-től sok-sok szakmai esemény, fórum, benchmark – mai kifejezéssel: jó gyakorlatok megosztása – szerveződött a '90-es évek elején a kollégiumi pedagógusok számára. A Kollégiumi Szövetség mágnesként vonzotta be a szakma legjobbjait, a legelkötelezettebbeket. A kollégiumpedagógusok várták, remélték, a hatékony szervezeti keretek kiépítését. Volt egy új történelmi pillanat, hogy az addig „hátsó udvar” szerepre stigmatizált kollégiumi rendszer eszméljen. A változáshoz változást generáló, menedzselő személyiségek is kellettek. *Horváth István* körül csoportosultak a változást akarók. A lendületből, a sokak által hozott és „hozzáadott” értékből közös akarat, szervezeti keretek formálódtak, megszületett a Kollégiumi Szövetség alapító okirata.

A kor, a helyzet megértéséhez fontos, hogy a mai fiatal kollégáink ismerjék meg az akkori sarokpontokat:

- A kollégiumoknak nem volt „érdekelte” fenntartója (Például a szolnoki városi tanács, majd önkormányzat nem kívánt investálni olyan intézmény fenntartására, ahol nem a helyi - ez esetben szolnoki - diákok laknak.)
- A maradék maradéka jutott a költségvetési finanszírozásból a kollégiumokra.
- Voltak önálló gazdálkodási státuszú és iskolával egybeszervezett kollégiumok (diákotthonok).
- Nem volt tudományos szakmai bázis, műhelymunka, szakmai sajtó.
- Az állami kitüntetések között nem volt a kollégiumpedagógiai munkát elismerő elem.
- Az oktatási törvény vitájánál kérdés volt, hogy a kollégiumok a közoktatási rendszer részei-e, vagy inkább a szociális ellátáshoz (Népjóléti Minisztérium) tartozzanak.
- Az 1993. évi LXXIX közoktatási törvény után megindult a Nemzeti Alaptanterv (NAT) kidolgozása, a kollégiumok szakmai programjáról egy szó sem esett.¹

A visszaemlékezőnek most önkorlátozóan kell kiragadni a mozzanatokat, nincs lehetőség mindent felidézni.

Tehát van egy korszellem, demokratizálódó társadalom, első szabadon választott parlament, a társadalom tanulja az új munkastílust (bizottságok, törvény-előterjesztés, vita, érdekképviselések, stb.). Akik közelebbről ismernek, és hallották előadásaimat emlékezhetnek, hogy szívesen használtam: „a neveléstörténeti pillanatok részesei vagyunk” fordulatot. Sokan valóban így éltük meg.

¹ A kollégiumok és a törvény Köznevelés 1996. november 15. 36. Szám 3. o.

A diákévekkel együtt 60 évet töltöttem kollégiumban. 14 év nevelőtanári, 30 év igazgató munkám mellett nevelés- és vezetésstudományi kutatásokat és egyetemi oktatást végeztem.

Nincsenek véletlenek

E sorok olvasói pontosan ismerik a NÉKOSZ neveléstörténeti jelentőségét. A NÉKOSZ „születésnapjaként” 1946. július 10-ét jelölhetjük.² Pataki Ferenc professzor a „Valóság pedagógiája” című, a NÉKOSZ megszüntetése (1949) 25. évfordulóra (1974) alkalmából készült dokumentum kötetben összegzi az adott kort. A kötet sajtótájékoztatója óriási hatással volt rám. Hasonlóan az 1976-ban a Víg Színházban tartott NÉKOSZ 30. születésnap konferenciához. Megindítóan szép és kötelezettség átadó volt „Az anyám könnyű álmot ígért” vers szerzője Nagy László költő, a szegénysorból felemelkedő, első generációs értelmiségi hitvallása. Ezek az események tulajdonképpen a NÉKOSZ pedagógiai törekvéseinek rehabilitációja voltak, befogadta a „szocialista neveléstan”, elkezdődött a „szocialista kollégiumok” KISZ által irányított mozgalma.³

1996-ban a NÉKOSZ megalakulásának 50. évfordulóját már a tekintélyes Kollégiumi Szakmai és Érdekvédelmi Szövetség szervezte a budapesti Táncsics Mihály kollégiumban. Pataki Ferenc emlékező szemtanú, szociálpszichológus összegezte a vállalható küldetést és történelmi pillanatot:

„A népi kollégiumi mozgalom minden átadható és hasznosítható tapasztalata, tanulsága ellenére egyszeri, a maga eleven, eredeti alakjában meg nem ismételtető jelensége újabb kori nevelés- és társadalomtörténetünknek.”⁴

Nyugodjunk bele, mondta: más korszakban - s kivált olyanban, amelyben élünk - más tüzek parázslanak a fiatal lelkekben, s az üdvösség másfajta mintázatai kínálkoznak követésre. De talán egy és más felkeltheti érdeklődésüket, hiszen szüleik és nagyszüleik sorsáról szól a

² FORRÁS: Pataki Ferenc (2005): A Nékosz-legenda. Budapest: Osiris Könyvtár

³ Forrás: Kardos László (1980): Fényes szelek nemzedéke Népi Kollégiumok 1939-1949 I-II. Budapest: Akadémiai Kiadó Kőte Sándor (1989): Mérei Ferenc és a népi kollégiumok. In: Bagdy Emőke – Forgács Péter – Pál Mária (szerk): Mérei Ferenc emlékkönyv – születésének 80. évfordulója alkalmából. Budapest: Magyar Pszichológiai Társaság – Animula

⁴ TŰNŐDÉS A NÉKOSZ ÖRÖKSÉGE FELETT

Címlap / Szakmai kiadványok / Tudástár / Új Pedagógiai Szemle / Új Pedagógiai Szemle 1998 június

történet. Őket pedig vigasztalhatják Illyés szavai: valameddig még eltarthat a „szép multság, férfimunka”.⁵

Valóban, más tüzek parázslottak újra a kollégiumpedagógiában (szándékosan nem használok a kollégiumi mozgalom kifejezést). A következő felsorolás talán igazolja is ezt:

- 1990-ben a pécsi kollégiumi konferencián elhatároztuk az 1948-ban megszüntetett „Kollégium” c. lap elindítását.
- Az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvényben a kollégiumok a közoktatási rendszer intézményei.
- 1992-ben *Simon István* koordinálásával az ELTE-n elkezdtek a kollégiumpedagógusok továbbképzését, amelyről „Tanúsítványt” kaptak a résztvevők.
- Rendszeressé váltak a Kollégiumi Szakmai és Érdekvédelmi Szövetség városi-megyei értekezletei és az országos választmányi ülések, amit az ügyvivő testület koordinált.
- 1996-ban elkezdődött a Kollégiumi Nevelés Országos Alapprogramjának kidolgozása, és 1999-ben *Pokorni Zoltán* miniszteri rendeletben jelentette meg. A miniszter úr tanáremberként megértette a kollégiumokban rejlő pedagógiai lehetőség lényegét, eljött a kollégiumokba is, éjszakába nyúló beszélgetésekre, vitákra. Ennek (is) eredménye lett, hogy a közoktatási törvény 1999. évi módosításakor lezárult egy évezredes vita (mi volt előbb: a tyúk vagy a tojás?) kimondatott a nevelés primátusa, következésképpen a törvényi klauzulák nevelés-oktatás, nevelési oktatási folyamat fordulatot használja. Ennek hatására kollégiumpedagógiai publikációkban használtuk a „neveltebb ember könnyebben oktatható” érvelést. Ekkor kezdődtek az Arany János tehetség programok kollégiumi háttérrel.⁶
- 1998-ban megalapítottuk a „Kollégiumi Akadémiát”, s 2002-re már három (30, 60, 120 órás) akkreditált továbbképzésen vehettek részt a nevelőtanárok.⁷
- 2000-ig 34 kollégium tárgyú diplomamunka készült különböző szakosító egyetemi képzéseken, s folyamatosan jelentek meg kollégiumpedagógiai, módszertani kiadványok. 1990 és 2020 között öt kollégiumpedagógiai tárgyú doktori disszertáció, PhD védés történt.
- A pedagógusnapi állami kitüntetések közé bekerült a „*Tessedik Sámuel Díj*”, évente öt kollégiumpedagógus kiemelkedő munkájának elismerésére. A szövetség a „*Kardos*

⁵ Illyés Gyulához kötődik a „Fényes szellők” nemzedéke kifejezés. „Sej, öcsém nem az fontos honnan jöttél, hanem az, hogy hová mész...”

⁶ Kollégiumokról a NAT „árnyékában” Van neveléstörténeti múlt, van még jelen, lesz-e jövő!? Új pedagógiai szemle 2003. július-augusztus

⁷ A kollégiumi foglalkozások tervezése. Szerkesztette: Benda János Kollégiumi Szövetség, 1998.

László Díj”-at alapította és az éves választmányi ülésen adta át az érdemeseknek. *Kardos László* özvegyének *Pogány Mária* támogatásával elkészült a „*Kardos László vándor emlékkiállítás*”, ami sok-sok kollégiumba eljutott, hogy a mai fiatalok megismerhessék a NÉKOSZ múltját, szerepét, jeles személyiségeit.

- A folyamatosan ülésező parlament oktatási bizottságával a szövetség elnöke és az ügyvivők rendszeres kapcsolatban voltak, előterjesztéseket, beadványokat készítettek, lobbiztak a kollégiumi hálózatért. Ez napi munkájuk mellett óriási erőfeszítés és terhelés volt.

A röviden vázolt kollégiumok körüli „parázslási” időszakban, folyamatban *Jusztin Lászlónak* jutott osztályrészül, hogy megmentője, megoldás találója legyen a szolnoki kollégiumoknak. Több alkalommal találkoztunk Budapesten, amikor részletesen átbeszéltük a lehetséges alternatívákat, a stratégiai lépéseket és a szükséges kommunikációs kereteket. A fenntartó modellváltásra egyetlen példa volt ekkor. 1994-ben Budapest XIII. kerületében 12 óvodát vontak össze „Óvodaigazgatóság” szervezet létrehozásával, ahol az addig önálló óvodák tagintézményként működtek tovább. Az átszervezési folyamatban felkért közoktatási szakértőként vettem részt. A hozott tapasztalatokat, jogi eljárásrend ismereteket tudtam átadni Lacinak. Az átalakulási folyamat elengedhetetlen feltétele volt, hogy *Jusztin László* pedagógus Szolnok város köztisztviselőként álló tekintélyes vezető személyisége volt. A fenntartóval, a hatóságokkal ugyan kompromisszumok árán, de végig tudta vinni, a kollégiumi „megmentési folyamatot”. Az eredmény: patetikus (neveléstörténet) kontextusban is bátran kimondom, hogy a NÉKOSZ megalapítása után (1946) ötven évvel létrejött Magyarországon egy új kollégiumi fenntartói modell, a szolnoki Városi Kollégium. A minta, ha nem is futótűzként, de terjedt, sőt napjainkban is zajlik, immár törvénybe, kormányrendeletbe foglalt feltételekkel tankerületi integrációban és a szakképzési centrumokban.

A szervezeti keretek után a működtetés szellemi bázisának megteremtése, erősítése, integrálása volt a következő lépés. *Jusztin László* magáévá tette a vezetéstudomány alaptételét: „a vezetés lényege a távlatadás képessége”, vagyis jövőképet adni a ránk bízottaknak.

Minden mozgósítható kollégát beiskolázott az elérhető és hasznosnak ítélt kurzusokra. Mindig, mindenhol jelen voltak és megnyilvánultak. A „Szolnokiak”, pozícionáltak, menedzseltek intézményüket a kollégiumpedagógiai folyamatokban. Az új szervezeti modell fontos dilemmát is felvetett: az öt tagintézmény tartsa meg addigi önálló arculatát, hagyományrendszerét, szervezeti kultúra elemeit, vagy „központból vezérelt” egységes

pedagógiai program, küldetésnyilatkozat és arculatlemek legyenek? A SWOT-analízis módszerével történt az erősségek, gyengeségek, félelmek, lehetőségek feltárása. Az erősségek integrálása mentén készült el az új pedagógiai program, az egységes küldetésnyilatkozat és mindegyik tagintézmény megtarthatta értékeit „kvázi önállóság” keretében fejlődhetett, a tagintézmények értékei, eredményei lettek a közös sikerek, szinergiák.

A kialakult „szakmai műhely” az Arany János programnak is köszönhetően rövid időn belül és azóta is hallatta és hallatja hangját, országos rangú szakmai műhellyé vált. 2000-ben indult a hazai közoktatás első nagy minőségbiztosítási, fejlesztési, értékelési folyamata a COMENIUS 2000 I-II modell. A kollégiumok közül a budapesti „Ady Endre”, a székesfehérvári „József Attila” és a szolnoki „Városi Kollégium” a II. intézményi modell kiépítésére vállalkozott. Ez az innovációs projekt újabb szakmapedagógiai lehetőségeket, új tudást, vezetési elkötelezettségeket, új módszertanokat hozott. Szolnokon *Brahmi Ilona* volt a minőségügyi projekt vezetője, ekkor és ez által ismerte őt meg az ország kollégiumi szakember gárdája.

A szolnoki „Városi Kollégium” a megyei kollégiumi találkozók szervezőjeként, bázisintézményként a tevékenység kínálójaként (tehetségpont) biztos pillére a magyar kollégiumi hálózatnak. A szervezetben mindig igény volt az állandó tanulás, képzés, így több munkatárssal ismerkedhettem meg közvetlenül, különböző szakmai képzéseken. Mindegyikük hittel, elkötelezettséggel sugározta és sugározza „a városi kollégium” szellemiségét, a kollégiumi nevelőtanári munka semmivel nem mérhető elkötelezettségét. Számos alkalommal lehettem részese Szolnokon megyei, országos szintű rendezvényeiknek, vendégként, előadóként, tanácsadóként. A hatékony időgazdálkodás és az utazással járó fáradozás elkerüléséért a szolnoki kollégium adott helyet és kitűnő munkafeltételeket két kihelyezett „Kollégiumi Akadémiai” kurzusnak, amikor hat-hat napot tölthettem együtt a tantestület többségével. Az elkészült dolgozatok adtak ötletet és keretet az „*Úton, útközben a kollégiumi esélyteremtésért*” (2009) kiadványnak, amelynek cím és névadója lehettem. A kötet összefoglalójában és az előszóban *Jusztin László* tollából rendkívül fontos, szintézist alkotó gondolatokat találunk.

A kollégium a szervezeti kultúra olyan magas fokát érte el, amely példamutató, de ugyanakkor nehezen követhető mérce mások számára. A leltár nyilván a nagy igyekezet ellenére sem lehet teljes, hiszen 25 év mindennapjait, a történéseket nem lehet maradéktalanul kronológiába állítani. A mérföldkövek azonban üzennek, világítanak, biztos oszlopként irányt mutatnak a szakmai igényességgel és elkötelezettséggel közelítők számára.

Jusztin László iskolateremtő, szervezetfejlesztő tevékenysége a példa erején túl azért is fontos, mert bizonyítja, a jövőképadás képességét és a biztos kézzel történő utánpótlás nevelést is. Így nyugdíjba vonulása után (2012) *Brahmi Ilona* vezetői kinevezésével biztosított volt a fejlődés, az „életmű” folytatása, megbecsülése. Vezetői és munkatársi szinten olyan ütőképes csapatnak adta át az irányítást, amely kontinuitást jelenthet a kollégium töretlen fejlődéséhez. *Jusztin László* személyén keresztül illesztette – ma inkább úgy mondanánk – pozicionálta a kollégiumot, a kollégiumi nevelés országos nagy rendszerébe.

Új utak

Napjainkban új fejlődéslelektani determinációkkal írhatjuk le a középiskolás ifjúságot. A változások időnyomásában élünk. Nagyon nehéz megfogalmazni a „Z” generáció (digitális bennszülöttek) számára a kollégiumi küldetést, vonzást. Rengeteg olyan praxist befolyásoló tényező hat, pulzál, amelyek figyelembevételre verseny az idővel:

- Középfokon demográfiai apály van, csökken a kollégiumi férőhelyek iránti érdeklődés, és a megtartó képesség.
- Fejlődött a családi, szülői ház komfortja, kényelme (különszoba).
- Fejlődött a közlekedési infrastruktúra, a diákigazolványhoz kapcsolódó utazási kedvezmények, a kollégiumi szabályokra a legkisebb ütközés esetén ott az azonnali válasz: „legfeljebb bejárok”.
- A világháló elérése egyenrangú: ugyanolyan távolságra van a kistelepülési szerény házhoz, mint a luxus palotához.
- A decentrális középfokú iskolafejlesztéssel megszűnt a nagyobb városok iskola monopóliuma, a lakóhelyhez közel is lehet megfelelő iskolát találni pályaválasztáskor.
- A kollégiummal rendelkező városok agglomerációjából sok szülő saját autóval jár a városba dolgozni, a gyerek számára nem igazán alternatíva a kollégiumi „kötöttségek” vállalása.

A felsorolás csak jelzés, lehetne folytatni a sort.

Új válaszok kellenek

A kollégium, mint pedagógiai szintér klasszikus funkciói:

- szociális szocializációs, motivációs, -(társadalmiasulás, normakövetés),
- életmód mintaadó, rekreációs, -(el- és befogadás, tudatosság),

- felzárkóztató, tehetséggondozó, -pályaorientációs, (felkészülés),
- esélyteremtő, önkiszolgáló -(kiteljesedés).

A felsorolt tényezőknek mai tartalmat kell adni, a mediatizált digitális nemzedék sajátosságait figyelembe véve. A kollégiumi értelmetlen kötöttségeket, túlszabályozást oldani szükséges. A sokrétű tanulást segítő tevékenységhez, sokoldalúan felkészült pedagógusok kellenek. Újragondolást igényel a kollégiumi tevékenységportfólió-kínálat. Érdeklődési körök mentén lehet hatékonyan részvételt-bevonást elérni, a szabad mozgástér érzésének biztosításával.

Nincs mód most arra, hogy kollégiumpedagógiai kitörési pontokat fogalmazzak meg. Az biztos, hogy új, keret jellegű országos kollégiumi nevelési alapprogram kidolgozására van szükség. Nyugaton gazdag módos országokban az internátusok reneszánszukat élik. A társadalmi elit is beírta gyermekeit. Miért? Az elkülönülő, képernyő (függő) kapcsolatokat a közösségi keretek személyközivé teszik. Olyan *más szocializációs hatások* érhetik a fiatalt, ami meghaladja még a legjobb családi szocializációs folyamatot is.

Megtanulnak alkalmazkodni, a másságot elfogadni (nevezhetjük divatos szóval érzékenyítésnek is), rendszeresen sportolni, kondizni, a konyha a korszerű életkor specifikus táplálkozás kultúrát kínálja, lovagolnak, vívnak, úsznak, sportlövészetre járnak, idegenvezetői ismereteket szereznek az épített és természeti mikro-makro környezetről, a szakrális művészetről, kommunikációs és tárgyalástechnikai tréningeken vesznek részt. Nem folytatom. Nyilván ott sincs minden intézményben minden, de becsatornázzák a környék összes nevelési tényezőjét, lehetőségét. Látható, hogy nem az iskolai tantárgypedagógia állandó megisméltése (újra tanítása) a fő irány a kollégiumban. A *más* a kortárs csoportok kapcsolati hálójában az egzisztáláshoz (a nagybetűs élethez) szükséges készség, tudásrepertoár és kompetenciák fejlesztését, birtokba vételét jelenti.

Ami örök a közösségi nevelésben: cselekvő részvétel az esélyteremtésben, a mentorálásban, és a jövőkép-adásban. Tegyük ezt továbbra is, hasonló hittel és elkötelezettséggel!

Dr. Benedek István

Dr. Benedek István egy Szolnokon megrendezett szakmai konferencián